

Beoordeling van de journalistiek van Pierre Heijboer

Getoetst aan de normen en kritiek van mediasocioloog Peter Vasterman

Kernconclusie

Heijboer was een vasthoudende en sociaal betrokken onderzoeksjournalist. Hij gaf bewoners en getuigen een stem, gebruikte WOB-procedures en legde reële tekortkomingen in openheid en bestuur bloot. Zijn eigen dossierwerk toont ook voorzichtigheid: hij verwierp delen van Dekkers routeverhaal en benoemde de geringe betrouwbaarheid van sommige tips. In Doemvlucht werden echter onbewezen vermoedens samengebracht in een veel sterkere doofpotthese. Daarmee verloor zijn latere narratief een deel van de nuance die in zijn onderzoeksmateriaal nog wel zichtbaar was.

1. Het beoordelingskader

Vasterman stelde geen persoonlijke gedragscode voor Heijboer op. Uit zijn kritiek op de Bijlmerberichtgeving en zijn onderzoek naar mediahypes volgen wel toetsbare normen. Sterke onderzoeksjournalistiek verifieert bronnen, scheidt feit van hypothese, zoekt actief naar tegenbewijs, plaatst risico's in verhouding en corrigeert eerdere onthullingen zichtbaar.

- Zijn documenten, getuigenverklaringen en anonieme tips voldoende gecontroleerd?
- Worden feit, aanwijzing, mogelijkheid en conclusie herkenbaar van elkaar gescheiden?
- Krijgen ontlastende gegevens en alternatieve technische verklaringen passend gewicht?
- Blijft de journalist onafhankelijk van politieke spelers, actiegroepen en bronnen met een belang?
- Zijn gezondheidsrisico's, geheimhouding en technische claims proportioneel geformuleerd?
- Kan de centrale hypothese door nieuw bewijs worden verzwakt of weerlegd?
- Worden later ontkrachten of onbevestigde vermoedens publiek geactualiseerd?

De beoordeling gaat over methode, bewijsvoering, framing en maatschappelijke uitwerking - niet over Heijboers persoonlijke motieven of goede trouw. Er wordt bovendien onderscheid gemaakt tussen zijn oorspronkelijke journalistieke onderzoek, zijn gesprek met de enquêtecommissie in 1998 en het overkoepelende boeknarratief uit 2002.

2. Beoordeling per journalistieke norm

Norm	Oordeel	Toelichting
Waakhondfunctie	Goed tot zeer goed	Heijboer hield overheid, RLD, El Al en enquêtecommissie langdurig kritisch onder toezicht en bleef vragen stellen toen antwoorden tekortschoten.
Bewoners en getuigen	Goed	Hij kende de Bijlmer en gaf ervaringen van bewoners en hulpverleners gewicht. Dat corrigeerde de afstandelijke, institutionele blik.
Documenten en WOB	Goed	Hij bouwde een omvangrijk dossier op, gebruikte openbaarheidsprocedures en vroeg getuigen of zij verklaringen onder ede wilden herhalen.
Bronverificatie	Wisselend	Sommige bronnen werden serieus bevraagd en geclassificeerd. Andere spectaculaire tips - onder meer over Mossad, lading en CVR - bleven oncontroleerbaar.
Feit en vermoeden scheiden	Matig	In de notulen van 1998 benoemde hij onzekerheid opvallend eerlijk. In het boek en de publiciteit eromheen kregen vermoedens gezamenlijk een veel stelliger betekenis.
Technische deskundigheid	Matig	Heijboer was sterk in sociaal-bestuurlijke reconstructie, maar leidde soms luchtvaarttechnische conclusies af uit getuigenissen of ontbrekende informatie.
Tegenbewijs en falsificatie	Matig tot redelijk	Hij weersprak Dekkers alternatieve route en schatte een CVR-tip op slechts vijf procent. Toch bleef het bredere geheimhoudingsframe ook bij uitblijvend bewijs overeind.
Context en proportionaliteit	Matig	Bestuurlijke tekortkomingen waren reëel. De titel 'verzwegen geheimen' en termen als liegen, bedriegen en doofpot maakten daar een veel algemenere verborgen agenda van.
Correctie en actualisering	Zwak tot matig	Er is weinig zichtbare, systematische zelfevaluatie van vermoedens die na de enquête of later onderzoek niet werden bevestigd.
Maatschappelijke verantwoordelijkheid	Wisselend	Zijn betrokkenheid gaf burgers erkenning. Alarmistische koppelingen tussen geheimhouding, lading en ziekte konden tegelijk angst en wantrouwen versterken.

3. Waar Heijboer journalistiek sterk was

Volharding en documentopbouw

Heijboer nam geen genoegen met algemene geruststellingen. Hij legde een dossier aan, gebruikte de Wet openbaarheid van bestuur, voerde procedures en presenteerde zijn materiaal aan de parlementaire enquêtecommissie. Volgens de notulen vroeg hij betrokkenen bovendien of zij hun verklaring onder ede wilden herhalen. Dat is een serieuze poging om losse verhalen een hogere bewijsstatus te geven.

Oog voor bewoners en bestuurlijke communicatie

Zijn kracht lag niet primair in vliegtuigtechniek, maar in de maatschappelijke nasleep. Hij liet zien hoe trage, gefragmenteerde of tegenstrijdige antwoorden het vertrouwen van bewoners aantastten. Ook maakte hij aannemelijk dat voorlichters soms eerlijk werkten met informatie die zelf onvolledig of verhaspeld was. Dat onderscheid tussen individuele ambtenaren en het informatiesysteem is journalistiek waardevol.

Zichtbare twijfel in zijn eigen onderzoek

Het verslag van zijn gesprek met de enquêtecommissie is genuanceerder dan zijn latere reputatie als doofpotjournalist suggereert. Heijboer zei dat een groot deel van zijn dossier niet waar kon zijn tenzij eerdere informatie fout was. Hij betwijfelde Dekkers alternatieve route zeer sterk, neigde naar de officiële radarroute en schatte de kans dat een tip naar de ontbrekende CVR zou leiden op slechts vijf procent. Dit toont bronkritiek en bereidheid tot interne tegenspraak.

Een bewezen journalistieke staat van dienst

Heijboer was geen toevallige activist die zich journalist noemde. Hij had een lange loopbaan bij Het Parool en de Volkskrant en had eerder met documentair onderzoek bestuurlijke misstanden blootgelegd. Die ervaring verklaart zijn vasthoudendheid en zijn vermogen om een complex dossier leesbaar te maken. Vastermans kritiek doet aan die journalistieke verdienste niet af.

4. Waar Heijboer volgens Vasterman tekortschiet

Van dossier met onzekerheden naar één verborgen verhaal

In 1998 onderscheidde Heijboer nog feiten, ongeloofwaardige informatie en kleine kansen. In de publiciteit rond Doemvlucht werd het beeld veel stelliger: de overheid zou de toedracht met liegen en bedriegen hebben verdoezeld en de enquête zou de beste doofpot zijn geweest. Daarmee veranderde een verzameling afzonderlijke onderzoeksvragen in een totaalverklaring.

Volgens Vastermans mediahypemodel is juist dit de risicovolle stap. Open vragen, getuigenissen, administratieve lacunes en bestuurlijke fouten gaan elkaar dan bevestigen, ook als tussen die onderdelen geen zelfstandig bewijsverband bestaat.

Spectaculaire bronnen zonder voldoende controle

Heijboer vertelde de commissie over iemand die zei van de Mossad te zijn en over scenario's rond geheime lading, een verbod om op het Gooimeer te landen en Israëlische regie van de berging. In hetzelfde verslag staat dat een ander plutoniumverhaal niet verder was gecontroleerd. Zulke tips mogen journalistiek worden onderzocht, maar ze krijgen pas bewijswaarde na onafhankelijke bevestiging. Hun narratieve aantrekkingskracht was groter dan hun controleerbaarheid.

De zwarte-doospublicatie

Het artikel over Gerda Mostaard was journalistiek legitiem als verslag van een getuigenverklaring en bevatte wederhoor van de RLD. De kop dat een Bijlmerbewoonster een 'verdwenen zwarte doos' had gezien, gaf haar herinnering echter al een technische identificatie die niet was vastgesteld. Een donkerrood voorwerp, uitspraken van omstanders en een herinnering aan televisiebeelden zijn geen sluitende identificatie van een DFDR of CVR. De formulering vergrootte het mysterie.

Een moeilijk weerlegbare doofpotthese

Wanneer ontbrekende informatie als bewijs voor geheimhouding geldt, maar later vrijgegeven of ontlastende informatie wordt gezien als onderdeel van diezelfde geheimhouding, wordt de these nauwelijks falsificeerbaar. Het uitblijven van bevestiging verzwakt haar dan niet. Dat botst met Vastermans norm dat hypotheses zichtbaar moeten kunnen verliezen van tegenbewijs.

Gezondheid en maatschappelijke gevolgen

Heijboers aandacht voor zieke en ongeruste bewoners was menselijk en journalistiek noodzakelijk. Maar een voortdurende koppeling tussen klachten, onbekende lading en overheidsgeheimen kon ook de verwachting versterken dat een toxische verklaring nog gevonden moest worden. Vasterman waarschuwt dat herhaalde alarmerende frames risico- en gezondheidstoeschrijving kunnen vergroten. Dit oordeel ontkent individuele klachten of bestuurlijk falen niet; het betreft de bewijsstatus van een algemene causale verklaring.

5. Verschil tussen onderzoek en boeknarratief

Onderzoeksfase / notulen 1998	Boek en publiciteit 2002
Classificeert veel materiaal als onzeker of mogelijk onjuist.	Presenteert een samenhangend verhaal van verzwegen geheimen.
Wijst Dekkers alternatieve route grotendeels af.	Benadrukt een bredere verborgen werkelijkheid achter de officiële lezing.
Schat een spectaculaire CVR-tip op vijf procent.	Behoudt de verdwenen recorder als belangrijk onderdeel van het mysterie.
Ziet ook eerlijke voorlichters en verhaspelde informatieketens.	De publieke hoofdstelling spreekt algemener over liegen, bedriegen en doofpot.

6. Eindbeoordeling

Onderdeel	Oordeel
Waakhondfunctie, bewoners en volharding	Goed
Documentenonderzoek en WOB	Goed
Broncontrole	Wisselend
Scheiding feit en hypothese	Matig
Technische interpretatie, proportionaliteit en framing	Matig
Correctie en latere actualisering	Zwak tot matig

Totaaloordeel

5,5 / 10

Heijboer verdient erkenning als vasthoudende waakhond en vertolker van bewonerswantrouwen. Zijn eigen onderzoek was soms sceptischer dan het latere doofpotbeeld suggereert. Doordat die twijfel in Doemvlucht onvoldoende zichtbaar bleef, werd een waardevol dossier een sterker verhaal dan het bewijs kon dragen.

7. Bronnen

[Peter Vasterman, 'Pers misbruikte Bijlmerramp' \(8 mei 1999\)](#)

[Verslag gesprek parlementaire enquêtecommissie met Pierre Heijboer, 19 november 1998 \(documentkopie\)](#)

[Pierre Heijboer, 'Bijlmerbewoonster zag verdwenen zwarte doos' \(Volkskrant; documentkopie\)](#)

[Villamedia, 'Oud-journalist ontleedt Bijlmerramp' \(25 september 2002\)](#)

[Villamedia, 'Pierre Heijboer \(1937-2014\)' - loopbaan en eerdere onderzoeksjournalistiek](#)

[De Telegraaf, interview bij verschijnen van Doemvlucht \(24 september 2002\)](#)

[Google Books, bibliografische gegevens Doemvlucht \(Het Spectrum, 2002\)](#)

[Vasterman, Ilzermans en Dirkzwager, mediahypes na rampen \(Epidemiologic Reviews, 2005\)](#)

[Henk Pruis, bronreconstructie Pierre Heijboer en ladingonderzoek](#)

Verantwoording: dit is een analytische beoordeling van een representatieve selectie van toegankelijke publicaties, publieke uitspraken, enquête-notulen en latere bronreconstructies. Het is geen volledige zin-voor-zinanalyse van Doemvlucht. De website van Henk Pruis is gebruikt als betrokken deskundigen- en bronperspectief en niet als neutrale eindautoriteit. Waar mogelijk zijn beslissende punten getoetst aan Heijboers eigen uitspraken of stukken uit de parlementaire enquête. De waardering betreft journalistieke methode en framing, niet persoonlijke intenties.